

O POZIVU IMAMA

Sažetak

Autor je imam već četrdeset godina i u tekstu se osjeća prizvuk subjektivnosti koji je razumljiv ali i opravdan iz razloga da se pozivu imama u islamskoj literaturi, lijepoj književnosti i publicistici ne samo nedovoljno, nego i nedovoljno afirmativno pisalo. Predstavljajući poziv imama autor ga izdiže iznad uobičajenog shvatanja profesionalnog zanimanja i pridaje mu naročito visok značaj koji mu u pravilu i pripada prema ulozi onoga ko na uzvišeni Put poziva, zatim onaj koji tumači propise, poučava vjeri, predvodi u obredima i molitvama, i koji gradi i podržava džematsku zajednicu i jedinstvo unutar nje. On potom naglašava unutarnju poziciju imama kao susret osobe sa pozivom koji od osobe zahtijeva čvrstu vjeru, visok moral, sposobnost vođenja i organiziranja i u tom pogledu sugerira primjenu Korthagenovog modela. Od imama se u pravilu uvijek očekuje i zahtijeva više nego li što mu se daje što se vidi iz ponudjene skale očekivanog kod imama i odnosa prema njemu. Osim ovoga, ovaj poziv prati visok stupanj nerazumijevanja od strane i društvene sredine, od strane džemata, pa i od onih najbližih srodnika. Autor u optimističkom tonu završava tekst ističući, unatoč poteškoćama i izazovima u radu, da su imami u biti odabrani sretnici.

Ishak ALEŠEVIĆ

Interregionalni seminar za imame regija: Frankfurt, Stuttgart i München, u Sindelfingen-u, 04. 12. 2012.

Moto: "Neka među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od zla odvrćati - oni će šta žele postići"

(Kur'an, Ali Imran, 104).

Gotovo ni u kojem pozivu kao što je to u pozivu imama¹ nije tako duboko prožeto i čvrsto skopčano:

* duboko osjećati i u svakom trenu života živjeti život imama;

* zatim, zahtjev da imamovo stečeno znanje iskazano kroz njegova obraćanja bude ovdje i sada u vlastitu imamovu praksu sprovedeno;

* te ona očekivana, fina askeza koja se pokazuje kod imama da mu je ahiretsko sutra važnije i preče od ovog dunjalučkog danas.

Zašto je to upravo ovako još od samih početaka pa sve evo do danas? Biti imam, to nije karijera koja ima svoju ljestvicu i zakone uspinjanja, uzdizanja i odvajanja od naroda u jedan zaseban, „viši“ svijet. Imam je u svome vjerničkom narodu, iz njega potekao, sa njim srastao i stoji uz njega. Uz to, nisu tu, oko njega, probrani pojedinci iz vjerničkog naroda, nego svi oni što se oko njega kupe, pa i oni udaljeni i između njih i oni najudaljeniji koji ga također drže svojim. Oni su i siromašni i bogati, neuki i učeni, djeca, mladi, oni u zreloj dobi, starci i starice. Jednostavno, narod kao takav. Biti imam, to je u prvom redu odgovor same osobe na poziv služenja Allahu i čovjeku. Svako ko ovaj poziv živi postepeno, ranije ili kasnije spoznaje da ovaj životni poziv nije isključivo determiniran vlastitim opredjeljenjem i izborom nego je to prije svega odgovor na izbor kojim je on – imam – odabran, i ne samo odabran, nego i počašćen da služi u ovom časnom i po svemu posebnom pozivu u kojem se očituje ne samo horizontalno nego i ono više - vertikalno. Njegovo opredjeljenje u biti je njegov pozitivan

¹ Važno je u cilju boljeg razumijevanja ove teme ustanoviti razlike između: *Zvanja*, što je naziv ili titula koji se stiču organizovanim putem kroz školovanje i osposobljavanje za određenu struku; zatim *zanimanje* kao skup poslova i radnih zadataka koji će se obavljati u skladu sa stečenim zvanjem sa mogućnostima daljnjeg usavršavanja i sticanja karijere; a *posao* je skup radnih zadataka koje osoba obavlja u određenom vremenu radi zarađivanja sredstava za život. *Profesija* (lat. *professio*) zanimanje kao izvor egzistencije dok izvedenica *profesionalnost* ukazuje na stručno bavljenje poslom, a *profesionalizam* kao bavljenje poslom ne iz ljubavi nego isključivo za novac.

odgovor na izbor da upravo on bude u službenju pozivanja na Put Sveopćeg Gospodara i na usluzi robovima Njegovim. Dakle, poziv shvaćen kao predati se u službu koja ne garantuje niti uvijek vidljiv rezultat za uloženi rad i pruženi napor, niti posjeduje moć, niti visok društveni položaj, kao niti materijalno bogatstvo i garantovanu sigurnost. Zadaća mu je poziv Kur'anu i Sunnetu i dati sve od sebe u izgradnji zdrave i čvrste zajednice vjernika, ali i istovremeno biti svjestan svih svojih ljudskih slabosti i manjkavosti, kao i neizvjesnosti rezultata nakon uloženog rada i napora, jer čovjek je čudan, zagonetan: i prevrtljiv i nepredvidljiv. Uz ovo znati prepoznavati iskrene, pridobiti ih za pomoćnike i saveznike, biti neprestano sa onima koji su na Ispravnome putu i koji su u islamu pronašli svoje opredjeljenje, smisao i smiraj, ali isto tako biti posve svjestan i kritike i prijekora ovih pomenutih - jer ga svi među njima u potpunosti ne shvataju - pa hrabro ući i među one koji tragaju za Putom, ili su se posve od njega udaljili.

Ovaj poziv ostvaruje se: žrtvom i požrtvovanjem i uz to traži veliku strpljivost, promišljenost i trajni oprez. Osim ovoga, zbog prirode samoga poziva, njega karakteriše neshvaćenost i nerazumijevanje kako od onih udaljenih iz imamove blizine, tako i od onih iz najbliže okoline čak i od najbližih imamovih srodnika. U ovom smislu vrlo je ilustrativna anegdota iz života najvišeg autoriteta hanefijske pravne škole imama Ebu Hanife². On je bio vrlo pažljiv prema rano obudovljeljoj, ostarjeloj majci svojoj kojoj je činio mnogo toga njoj po volji, tako je između ostaloga za brojna vjerska pitanja svoju majku vodio tadašnjem kufanskom imamu Amr 'ibn Dharrau po odgovore. Na veliko iznenađenje ovoga imama da on pred Ebu Hanifom ni usta otvoriti nije u stanju, imam bi posve smiren, ljubazno odgovarao: "Moja majka tako zapovijeda!"

Zato, za časni poziv imama opredjeljuju se samo rijetki jer su za ovu službu potrebni: odlučni, hrabri i oni koji su spremni na izazove i na odricanja. Iako je poslanje imama u dijaspori isključivo u gradu, mi gotovo uopšte nemamo imame koji su potekli iz dijaspore, iz gradskih porodica, iz urbanog milijea koji je polje rada i življenja džemata i po čemu je on specifičan i kojem bi najbolje za imama odgovarao čovjek potekao upravo iz te i takve sredine, nego nam

² Shibli Nu'mani, Abu Hanifa život i djelo, Tugra, Zagreb, 1996.

još uvijek imamski kadar dolazi izvan prostora dijaspore, iz domovine, a tamo su imamima uglavnom sinovi bosanskih i sandžačkih seljaka ili radnika. Za ovaj poziv ne opredjeljuju se ni sinovi značajno društveno pozicioniranih, niti sinovi bogatijih, kao niti sinovi iz intelektualnih krugova, čak ni sinovi iz redova uleme, čime bi se od njihovih sinova privukli u džematske zajednice i nosioci društvene moći i visokog ranga. Sve ovo ukazuje na izraženu težinu, ali i pad dobrog društvenog odjeka ovoga poziva usljed sve više izraženog sekularizma kao i novog vala ateizma modernih zapadnih društava. Pa ipak, unatoč ovome, od imama se još uvijek i očekuje i traži mnogo više nego li što mu se daje, i na njegov rad i aktivnosti koje poduzima, uzvraća. Zahtjevi su veliki ne samo u formalnom - obrazovnom i kvalifikacijskom pogledu, nego i u pogledu uvjerenja, a to će reći urastanja njegovog cjelokupnim bićem svojim u ideju islama, potom zahtjev za islamskom moralnosti i uzoritosti, kao i izražen naboj aktivizma gdje se od njega neprestano traži i zahtijeva da daje ideje, pokreće inicijative i da ih u sprovođenju predvodi. Što sve zajedno ukazuje da u biti imam nije samo predvodnik u molitvi i obredu i učitelj u vjeri nego nešto više od ovoga dvoga. On je i vođa za kojim se teži iz dubina vjerničke nutrine kao potreba za imati duhovnog i moralnog predvodnika i autoriteta i slijediti ga, premda se ovoga često nije dovoljno svjesno, ili se ovo prosto prešućuje, ili previđa. Do poziva imama dolazi se sporo i teško. Ali iz ovoga poziva još teže se izlazi. Zapravo, svi oni koji nisu izdržali, pa su formalno i napustili ovaj poziv, ovaj poziv nije 'napustio' njih. On ih, do njihovog konačnog ovosvjetskog smiraja, prati vjerno poput sjenke ili kao vlastita grižnja da se nije do kraja istrajalo, ili kao reakcija vjernika koji ovoga čovjeka i dalje doživljavaju imamom, istina bez angažmana, imamom bez džamije, svejedno, ali i dalje oni u njemu vide imama.

Zato, na samom početku rada i djelovanja u ovom pozivu uputno je upotrijebiti Korthagenov model³ po kojem imam prosuđuje samoga sebe uolikoj mjeri je on kompetentan za poziv i dokle sežu njegove realne moći i sposobnosti. Iako je ovaj model namijenjen u prvom redu nastavnicima, da se on lahko prenijeti i u sferu imamskog rada. U ovom se modelu počev od središta, u koncentričnim krugovima

pojavljuju slijedeći elementi: * *Misija* - Svijest o sebi kao čovjeku dodijeljenih mu zadataka i uzvišene misije. Da li, i uolikoj mjeri imam sebe doživljava u služenju ideji islama? * *Identitet* - Poistovjećenje sa pozivom imama. Koliko se imam suštinski saobražava sa ulogom koju vrši? * *Uvjerenja*: Koliko je imam u svome pozivu uvjeren da svi naponi koje ulaže nisu uzaludni? I koliko je on uvjeren da unatoč poteškoćama i izazovima njegovo služenje ima opravdanje i visoku svrhu u pruženim naporima i nastojanjima? Poslije ovoga slijedi: * *Kompetencija*: a to je za koju oblast imam ima najviše sklonosti i sposobnosti pa da se u tom pravcu orijentira, razvija i svoje potencijale upotrijebljava? Nakon ovoga slijedi pitanje naslovljeno kao: * *Ponašanje*, odnosno šta konkretno radiš i na kakav način to radiš? Treba li nešto u svojoj trenutnoj aktivnosti oduzeti, dodati, promijeniti, ili je to nepotrebno? Dakle, svoju aktivnost dati u sud kritičkog sagledavanja. Zatim se ovom iznesenom nameće konkretna socijalna stvarnost: * *Okolina*. Kako i koliko drugi utiču na tebe, tvoj rad i rezultate rada? I ne samo da imam sebe testira po pitanju predodređenosti, spremnosti i sposobnosti za poziv za koji se pripremio i osposobio, nego se od njega očekuje mnogo više od stručne osposobljenosti. Ovaj poziv naročit je ne samo po tome što je za njega potreban poseban način pripremanja i uvođenja osobe u budući poziv praćenjem kandidata počev od njegovog ranoga djetinjstva u roditeljskom domu, pa preko pohađanja vjeronauke u mektebu i redovitog posjećivanja džamije, pa sve do školovanja u medresi i studija na fakultetu, nego se pred imama, ispred njegovog znanja i sposobnosti u radu iznose zahtjevi za dubokom i praktičnom vjerom i visokom moralnošću. Mi ćemo vam iznijeti neke od uobičajenih izraženih očekivanja i zahtjeva koji izgledaju ovako: * Potrebno je da je imam unatoč svemu posve naklonjen i zadovoljan svojim pozivom i da se to na njemu očituje uvijek i u svakoj situaciji; * da mu je vjera duboka i da njenim žarom grije obamrle duše drugih; * da vodi uzoran moralni život, te da mu je i porodica takva; * da je umjeren i samodiscipliniran i da se kontrolira čak i u najkonfliktnijim situacijama; * da je neprekidno na usluzi drugome; i * da se od svega onoga u čemu se drugi zadovoljavaju i u čemu uživaju on u što većoj mjeri suzdržava.

Osim ovih, i na planu izgradnje džematske zajednice pred njim stoje očekivanja kao što su:

³ Fred Korthagen, The onion: A model of levels of change. 2004.

* Izbjegavanje bilo kakvog oblika štete po člana Zajednice i po Zajednicu; * hrabro i odlučno se nositi sa konfliktima koji su prirodna pojava normalnog funkcioniranja Zajednice jednakih; * konflikte rješavati u korist Zajednice i vrlo često žrtvujući i samoga sebe; * kontroliranim i neprestanim nadziranjem ići u susret problemima u začetku ne čekajući njihovu eskalaciju; * a u težim slučajevima uključiti superviziju viših organa IZ; * ne sudjelovati u nepravičnim radnjama, separatizmu i podjelama; a * u posebnim slučajevima mudro odvagnuti i upotrijebiti u općoj koristi izuzetak od pravila.

U Korthagenovom modelu pomenuta je i okolina. Pod njom da se misliti uži i širi pojam okoline. Onaj širi pojam to je društvena sredina, a uži podrazumijeva zajednicu vjernika koju imam predvodi. Obje djeluju prema imamu utičući na njegov rad, kao što i imam svojim radom i djelovanjem utiče na vjernike, pa posredno i na širi milje. To je jedan inercijski odnos direktnog i posrednog suodnosa. Što se tiče okoline, one najšire društvene, u koju je smještena i naša Zajednica, u njoj se očituje rubni život vjerskih zajednica u modernom sekularnom društvu. Sve uočljivija je činjenica da izvan zidova sakralnih objekata uticaj vjerske strukture i njenog duhovnog vodstva dosta je nemoćan i gotovo da posve prestaje, a na drugoj strani moć prodiranja svijeta izvan vjerske zajednice je tolika da u mnogome determinira a time i mijenja i samu vjersku zajednicu i doprinosi oslabljenom uticaju duhovnog vodstva na mase. Posebno su u ovom pogledu bez ikakvih ograničenja mas-mediji, koji u najvećoj mjeri oblikuju savremenog čovjeka. Tako na primjer ovisnost o internetu vodi u konfuziju i konzumaciju svega i svačega bez imalo kritičkog preispitivanja. Duhovna, intelektualna kao i fizička hrana, odjeća i obuća naprosto se konzumiraju preuzimanjem sa ekrana ili stranica knjiga, ili bukvalno trpanjem u kolica za kupovinu sa polica i ofingera svega što se tu pred čovjekom nalazi bez volje i želje da se to u kvalitetu i pogleda jer neko drugi, izvan njega, to je već ocijenio svojim parametrom, i to mu je posve dovoljno. Uz ovo sve glasnije se u Evropi govori i o Pokretu novog ateizma⁴ (Richard Dawkins / Christopher Hitchens) koji Terry Ea-

4 Za četvoricu osnivača Pokreta Novog ateizma (2006.) popularno se u vjerskim krugovima kaže Četiri jahčača Apokalipse. Konsultovati članke: Pokret novog ateizma, i Richard Dawkins Iluzija o Bogu. <http://maximus-freethinker.blogspot.com/2011>.

gelton opisuje ovako: "U svijetu se danas vodi bitka između onih koji vjeruju previše i onih koji vjeruju premalo", aludirajući na činjenicu da je ovih što premalo i preslabo vjeruju ogromna većina. Nedostaje onaj moćni tok srednjeg puta koji je stoljećima punio hramove. Ovo stanje zamrznutog vjerovanja po svuda prisutnog pogađa i mijenja i samu zajednicu muslimana na savremenom Zapadu. S druge strane, ne samo duhovna opustošenost nego i fizička i psihička iscrpljenost, kako radom tako i prebrzim i neprirodnim tempom kojim se danas živi, vraća nam unutar prostora Zajednice ljude dobro ,načete' i prilično ,istrošene' nemoćne da adekvatno prime Riječ Božiju i iz nje proisteklu obaveznost koju ona traži. U ranijim kulturama vjera je diktirala raspored i utrošak vremena. Danas, pak, vrijeme nam oduzima svijet kapitala koji razvija i posebnu ideologiju kapitalizma u kojoj je sve podređeno proizvodnji, tržištu, i potrošnji. Slobodno vrijeme proračunato je raspoređeno tek za fizičku i psihičku obnovu energije radnika. I samo u malim vremenskim razmacima, bez valjanog i temeljitog udubljanja i unošenja, čovjek se gotovo mehanički obraća Bogu. To su ljudi ukradenog im vremena, oduzetog smisla življenja, ukradenog smiraja, i ukradene im moći samosagledavanja. Ovaj čovjek ne samo da formalno doživljava svoju vjeru, on je doživljava u njenoj suženosti na samo obredno i ne više od toga. Ovaj osiromašeni oblik islama živi među nama. Evo, ovakvi ljudi kreću se prostorima naših ovdašnjih mesdžida. U najvećem broju oni su i nemoćni i nesposobni iz formiranog im ugla gledanja da shvate ovaj odricateljski poziv i poriv u imamu da radi valjano i predano za čovjeka i u interesu Zajednice i da mu pri tome u prvom planu ne stoji nagrada za rad i materijalni interes. Zatim, kako je Islamska zajednica koncipirana kao zajednica svih vjernika, a ne kao isključivo duhovnička, imamska zajednica, podignuta iznad naroda u zaseban hijeraristički ustrojen svijet za sebe, to je u njoj više nego li u bilo kojoj drugoj vjerskoj zajednici upliv vjerničke mase na koncept rada, organizaciju poslova i radnih zadataka, pravce i smjer djelovanja, te utjecaj na poziv imama neobično jako izražen. U ovom smjeru sazdan je i osnovni dokument Islamske zajednice, njen Ustav i zakoni, i iz njih izvedeni zakonski akti, propisi i odluke. Područja rada i pravci djelovanja između vjerskog i svjetovnog nisu strogo podijeljeni i određeni sa dodjelom prinadležnosti, obaveza i odgovornosti. Sakralno i profano se isprepliću, sudaraju i spotiču.

Ovo u osnovi ima svojih velikih prednosti, jer se na ovaj način organiziranja svi pripadnici Zajednice tretiraju korisnima, imaju priliku da učestvuju u njenom radu u donošenju odluka, a svakako uz ovo osjećaju se i pozvanima i odgovornima i da iznose vrijednosne sudove i da budu u ulozi onih koji procjenjuju uglavnom rad imama. Otuda se ovaj uzvišeni poziv nerijetko banalizira i unizuje ga se uvijek onda kada ga uspoređuju sa svakodnevnim zanimanjima i procjenjuju mjerilima vanjskog svijeta kapitala, određujući šta je valjano i potrebno za imama, a što je pak u njegovom radu štetno i nepotrebno, i koliko to u vremenskom i platežnom pogledu vrijedi. U svojoj osnovi ovo je pogrešno i kobno kako po imama, tako i po Zajednicu. Ne prepoznaje se onaj uzvišeni, vertikalni smisao ovoga poziva u kojem onog nezacrnanog i neprocijenjenog u njegovom radu ostaje mnogo toga što je nepoznato i nesaznatljivo kao što su to satovi priprema za nastavu, za organizirane tribine, priprema hutbi, posjete bolesnima, posjete ili razgovori dugi i uporni, utješiteljski sa onima što traže imama a ranjenih su srca i potamnelih duša. Ukoliko svoj poziv imam ne može obavljati uz puno uvažavanje i sa potrebnim mu autoritetom, imam se osjeća nedovoljno uspješnim, nekomotno, nesigurno i usamljeno na svome velikom i odgovornom zadatku.

Imam je u biti onaj što u svojoj duši i srcu, u svojim mislima, odlukama i postupcima najprije upita samoga sebe: Je li u ovome činu Allahovo zadovoljstvo? Šta Allah traži od mene? i : Kakav je bio u određenom pitanju Poslanikov a. s. postupak ili kako je glasio njegov odgovor?

Onaj imam koji nije u stanju da ova pitanja dovede na površinu, a svakako, ima ih i takvih, prije nego li svoje interese, ili želje i nastojanja okoline, onda on nije udovoljio onome zašto je u ovom po svemu naročitom pozivu. Jer uvijek u pozivu uzvišeno treba da nadilazi obično i profano, po tome se poziv i izdvaja u jedan viši svijet struke, pa i onda kada se ono unižava i srozava. Kod ljekara to je briga o zdravlju bolesnika koja u pravilu nadilazi njegovo radno vrijeme i nagradu, kod roditelja djeca, brak i porodica treba da nadiđu izazove karijere i slično, kod učitelja, sudaca, vojnika i drugih. Zato na kraju, podsjetimo se na Allahove riječi koje ohrabruju, podstiču i daju nadu a one glase:

"I reci: Radite! Allah će vaš trud vidjeti, a i Poslanik Njegov i vjernici!" (Kur'an, Et-Tevbe', 105) i "S time se mogu susresti samo strpljivi, i s time se mogu susresti samo vrlo srećni!" (Kur'an, Fussilet, 35). Priznajmo ipak sebi samima posve iskreno, unatoč svemu, uz malo više strpljivosti, mi imami vrlo smo sretni ljudi!

Summary

ABOUT THE IMAM VOCATION

Ishak Alešević

The author of this article is an imam for over forty years, thus the text has a tone of subjectivity and that is understandable and justified considering the fact that Islamic literature as well as publications scarcely ever discusses the topic. Presenting the vocation of imam, the author elevates this vocation above the ordinary and common understanding of a profession, giving it a significance that it rightly deserves being carried on by the one that has a task to invite to the righteous Path, a task to explain the religious duties and rituals, teaches religion, leads the prayers, and who builds and supports a jamaat community and the unity within that community. He further stresses the inner position of an imam as a meeting point of one's personality and the vocation that demands pure faith, high standards of morality, capability of leadership and organisation, and in this sense he suggests the use of Korthagen's model. He further points out that imam is expected to offer and give more than he is generally rewarded for as the expectation scale offered in the text shows. This vocation, he explains is to a great deal misunderstood by the society, by the jamaat and sometimes even the family. However the author finishes the article with the tone of optimism pointing out the fact that besides all the obstacles and difficulties imams are fortunate to be chosen for this profession.

الموجز

وظيفة الإمام ورسالته

إسحاق أليشيفيتش

يؤدي كاتب هذا المقال وظيفة إمام المسجد منذ أربعين عاماً، وينبغي المقال عن شيء من التحيز الذاتي الذي يمكن تفهمه وتبريره، لأن وظيفة الإمام لم تحظ بالقدر الكافي من الاهتمام والتعريف في المراجع الإسلامية والأعمال الأدبية والمقالات الصحفية. يعرض الكاتب وظيفة الإمام فيرفعها فوق الفهم الاعتيادي للمهنة. ويعطيها أهمية كبيرة وخاصة تستحقها بموجب الدور الذي يؤديه من يدعو إلى الصراط المستقيم، ومن يفسر الأحكام، ويعلم الدين، ويقود المؤمنين في العبادات والصلوات، ومن ينشئ الجماعة ويرعاها ويحافظ على وحدتها. ثم يركز الكاتب على الوضعية الداخلي للإمام، باعتبارها التقاء الشخص بمهنة تتطلب من الفرد إيمانا راسخا، وأخلاقا سامية، وقدرة على القيادة والتنظيم، وهو في ذلك يقترح تطبيق نموذج كورثاغين (Korthagen model)، وعادة ما تكون التوقعات والمطالب المرجوة من الإمام أكثر مما يعطى له، ويرى ذلك في القائمة الأمور المتوقعة من الإمام والموقف منه شخصيا، أضاف إلى ذلك أنه كثيرا ما تكون هذه الوظيفة مصحوبة بدرجة عالية من عدم التفهم من المجتمع، ومن جماعة المسجد، وحتى من أقرب المقربين، ويختتم الكاتب مقاله بنبرة تفاؤلية، منوها بأن الأئمة في الحقيقة هم السعداء المختارون، رغم المصاعب والتحديات، والجزء من الأساليب، الأشكال الأسلوبية.